

του στη Θεσσαλονίκη το 1938, μια προσφυγούπολη που ταιριάζει με τα δικά του βιώματα, και θα μετουσιώσει τον πόνο σε δημιουργία.

Για έναν τέτοιο άνθρωπο όμως η προσφορά δεν εξαντλείται στον πολιτικό στίβο. Το περίσσειμα ψυχής που διαθέτει τον οδηγεί στην καλλιτεχνική και πνευματική έκφραση. Από το 1949 και εξής ο Κτενίδης θα αναδειχτεί σε ηγετική προσωπικότητα των ελληνικών και μάλιστα των ποντιακών γραμμάτων, με σημεία κορύφωσης την **έκδοση του Λαογραφικού περιοδικού Ποντιακή Εστία το 1950 και την ανάληψη της Προεδρίας του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος. Παράλληλα επιδίδεται στη συγγραφή θεατρικών έργων και στη σύνθεση ποιημάτων.**

Η προσέγγιση μιας τόσο πολύπλευρης προσφοράς δεν είναι εύκολη υπόθεση. Θα επιχειρήσω όμως να σταθώ σε αυτό το περιοδικό που το ανέδειξε, χάρις στη χαρισματική του προσωπικότητα σε ανάγνωσμα των απανταχού Ποντίων. Ξεφυλλίζοντας τις σελίδες του μουύμαστε πραγματικά σε έναν ολόκληρο κόσμο: έργα ιστορικά, κοινωνικά, θεατρικά, εύθυμοι διάλογοι, λυρικές συνθέσεις, ένας κόσμος ελεγειακός, ζωγραφισμένος με τη δωρική λιτότητα του ελληνοποντιακού χρωστήρα του. Στα κείμενα του περιοδικού αναβιώνουν οι παραδόσεις της γενέθλιας γης, καταχωρούνται στον χώρο ως ψηφίδες ενός ζωντανού παρελθόντος, οικοδομούν τη συλλογική μνήμη ενός ολόκληρου λαού. Διαβάζοντάς τα κανείς νιώθει τον τρικυμισμένο πόθο και το παλλόμενο πάθος του συγγραφέα, ακούει τη φωνή των προγόνων να ταξιδεύει πέρα από τα κάστρα του Πόντου, να αντιλαλεί παράλληλα με τον ήχο της καμπάνας του Πόντου και να μορφοποιεί τον μέσα μας πλούτο με μια μαγεία και μια σαγήνη που συνεπαίρνει. **Το περιοδικό βραβεύεται το 1956 από την Ακαδημία Αθηνών** και μαζί με αυτό και όλη η ποντιακή παράδοση, αυτή που διαχέεται μέσα από τις σελίδες του περιοδικού και σηματοδοτεί την ταυτότητα και την ιστορία μας.

Στην εισηγητική τους Έκθεση οι υπεύθυ-

νοι της Ακαδημίας που βραβεύουν το περιοδικό θα τονίσουν την εξαιρετικής ποιότητας ποντιακή λαογραφία η οποία προβάλλει μέσα στις σελίδες του, την αρτιότητα των δοκιμίων, των θεατρικών κειμένων, και των διηγημάτων του, την ευρύτατη χρήση της ποντιακής διαλέκτου ως μέσου λογοτεχνικής έκφρασης.

Είναι γεγονός ότι ο Κτενίδης προς αυτή την κατεύθυνση επεδείκνυε ξεχωριστό ζήλο, προς την κατεύθυνση δηλαδή της απόδοσης των ποντιακών ιδιωμάτων. Θεωρούσε ότι ήταν επιφορτισμένος με το καθήκον της κωδικοποίησης της ποντιακής γλώσσας και ότι η προσπάθειά του αυτή πήγαινε πέρα από τον ίδιο, σε μια απώτερη χρονική στιγμή, όταν το ποντιακό ιδίωμα θα ήταν μια νεκρή γλώσσα. Ένωθε επομένως στους ώμους του βαρύ το χρέος του ανθρώπου που ήταν επιφορτισμένος με τη σωστή μορφολογική και φωνητική αποτύπωσή της. Και αυτή ακριβώς η συμβολή του, ως επιστήμονα γλωσσολόγου στην παράδοση του ποντιακού ιδιώματος δεν έχει δεόντως τονιστεί από τους μελετητές του.

Οι εισηγητές της Ακαδημίας, οι οποίοι θα αιτιολογήσουν τη βράβευση του περιοδικού του, θα μεταθέσουν το θέμα από την επιστημονική στην ιδεολογική λειτουργία αυτής της ηθογραφίας, η οποία διατηρεί ζωντανό τον πόθο των χαμένων πατριδων, μέσα από το μύθο και το όνειρο, στη συνείδηση του απλού ανθρώπου. Πρόκειται για μια λειτουργία, η οποία υπερβαίνει τον συναισθηματισμό και λειτουργεί συνεκτικά, προσδιορίζοντας την πολιτισμική ταυτότητα των ανθρώπων που ενστερνίζονται τα μηνύματά της. Και τέλος υπερτονίζουν την υπερπόντια επικοινωνία των Ποντίων η οποία πετυχαίνεται με γέφυρα το περιοδικό και η οποία συμβάλλει στην ανταλλαγή μηνυμάτων, βιωμάτων, αξιών συναφών προς την πολυτροπία και πολυπρόσωπη παρουσία της ποντιακής διασποράς. Πάνω από όλα όμως ο Κτενίδης επιχειρεί με το βιβλίο του να αποτρέψει τους ποντίους από την επερχόμενη λήθη των παραδόσεων και της πολιτισμικής τους ταυτότητας και να τους οδηγήσει στη σπουδή και την αναβίωσή τους.

Αν σταθούμε τώρα ευλαβικά στη λογοτεχνική και θεατρική του παραγωγή θα εντοπί-

σομε τα κύρια σημεία της ταυτότητάς του ως πνευματικού ανθρώπου: την ποιότητα, το ήθος και τον άδολο πατριωτισμό του. Γιατί ο Κτενίδης είναι αυτός που ζωντάνεψε το ποντιακό θέατρο, του προσέδωσε ηθογραφικό ρεαλισμό, και λυρικό μεγαλείο, το έκανε πανελλήνιο γεγονός εξαίροντας με λατρεία και άκρατη ευαισθησία τα ιδιαίτερα συστατικά του. Ο Ξενιτέας, το μαυροκόρτζι, ο Γκισούρτζι, Ο Διγενής Ακρίτας, η δασκαλίτσα είναι μερικά μόνο από τα 16 θεατρικά έργα του .

Οι ήρωές του προέρχονται από την ποντιακή ηθογραφία, είναι αντιπροσωπευτικοί τύποι της ποντιακής κοινωνίας και στήνονται με ρεαλιστικά υλικά. Παρόλο όμως τον έκδηλο ρεαλισμό και το ηθογραφικό πλαίσιο, τα πρόσωπά του διέπονται από υψηλές αρχές και από ένα ηρωικό φρόνημα, δονούνται από αξίες και προτάσσουν στην σκέψη τους την ιδέα της πατρίδας ως ιδανικού. Είναι ολόκληρος ο κόσμος του δημιουργού τους που αποτυπώνεται στα έργα αυτά: ένας κόσμος με υψηλά πατριωτικά φρονήματα πλασμένος με ιδεαλιστικά συστατικά κόντρα στα διαβρωτικά μηνύματα των καιρών. Μέσα από τους αφηγηματικούς διαλόγους τα πρόσωπα αυτά αναδεικνύονται σε πρότυπα και αποκτούν διαχρονικό κύρος. Και αυτή τη διάσταση υπηρεί ο Κτενίδης μέσα από τα θεατρικά του έργα: την εθνική-κοινωνική-πολιτισμική λειτουργία του θεάτρου, η οποία συμβάλλει στην ανόρθωση της κοινωνίας. Πραγματικά ο Κτενίδης πιστεύει στο θέατρο και παλεύει για την οικοδόμηση του μέλλοντος του ποντιακού θεάτρου και του νεοελληνικού ευρύτερα . Αυτό αποδεικνύουν οι θέσεις ευθύνης τις οποίες αναλαμβάνει στο κρατικό θέατρο και η πολύπλευρη θεατρική του παιδεία, η οποία αποτυπώνεται στα κείμενά του και στην αλληλογραφία του αυτής της περιόδου . Πέρα όμως από τον Κτενίδη ως πρόσωπο, ζουν τα έργα του ως αυτόνομες πνευματικές παρουσίες ανθεκτικές στη ροή του χρόνου, ως έκφραση της ποντιακής κουλτούρας, ως ερείσματα σε ένα μεταβαλλόμενο ανθρώπινο τοπίο, ως σημεία έμπνευσης για το χθες και για το αύριο του τόπου μας. Έτσι ο Κτενίδης δεν άσκησε με τα θεατρικά του έργα τεράστια επίδραση στην εποχή του, όταν ο κόσμος κατέκλυζε το θέατρο για να παρακολουθήσει τα έργα του. Είναι εξίσου σημαντική η επίδραση των έργων του και στον σημερινό πόντιο.

Μένει να μιλήσουμε για την ποιητική του παραγωγή, την ιδιωματική αλλά και τη γραμμένη στη νεοελληνική διάλεκτο, αυτήν που πατάει τόσο στην ελληνική παράδοση, όσο και στο όραμα του Πόντου. Ο συγγραφέας μετωρίζεται συχνά ανάμεσα στις βεβαιότητες και στις ανασφάλειες και οικοδομεί με πηγαίο λυρισμό το προσωπικό του σύμπαν. Λυρικός ή στιβαρός, αδύναμος ή δυναμικός, παραδοσιακός στη μορφολογία και νεωτεριστής στην έκφραση πραγματώνει μια θαυμαστή στην ποιότητά της απόδοση του ποντιακού λόγου και αποτελεί σημείο αναφοράς για άλλους δημιουργούς. Είναι μεγάλος ποιητής όχι μόνο γιατί μας αγγίζει με τα μηνύματα που εκπέμπει, αλλά κυρίως επειδή είναι ιδιαίτερος και πρωτότυπος ως προς τον ιδιωματικό του πλούτο. Και πάνω από όλα γιατί είναι αληθινός. Η κορωνίδα της ποιητικής του δημιουργίας είναι η Καμπάνα του, μια ελεγεία προορισμένη να ζήσει έξω και πέρα από τον δημιουργό της και να αγγίζει τις πιο ευαίσθητες χορδές της ψυχής των Ποντίων των επερχόμενων γενεών με τον βαθύ πόνο που αναδύεται στο άκουσμά της:

Από Θεού Ξαν έρχεψαν να κρούγ νε τα καμπάνας,